

Oponentní posudek disertační práce

Student:

Mgr. Jiří Motl

Religionistika

Ústav filosofie a religionistiky

Filozofická fakulta

Univerzita Karlova v Praze

Název práce:

Spiritualita a duševní nemoc:

Role spirituality v životě lidí se zkušeností s psychotickým onemocněním

Oponent: **prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc.**

emeritní profesor Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity,
pracoviště: Katedra psychologie

1. Komentář ke struktuře práce a k významu disertace pro obor)

Práce představuje v české odborné literatuře věnované problematice vztahu psychické nemoci a spirituality významný přínos. Využívá zahraniční i naše dostupné studie vycházející z aktuálních prací věnované úloze a roli spirituality v etiopatogenezi i ve zvládnání duševních nemocí a potíží.

Velký přínos práce vidím v tom, že teoretická část není jen přehledem dostupných pramenů, ale i zamyšlením nad jejich přínosem pro religionistiku jako takovou a pro její vztah k terapii, prevenci i k psychopatologii. Téma disertace analyzuje doktorand citacemi, komentáři i rozborem studií a výzkumů mnoha autorů, kteří se jím zabývají.

Přínos práce je zřejmý i ve výsledcích vlastního autorova výzkumu.

Odkazy na literaturu čítají přes 200 studií – z toho mnohé i v angličtině.

Práce je přínosná nejen pro religionistiku, ale i pro psychologii a k aplikaci i pro psychiatrii a sociální péči.

2. Připomínky k obsahu (řešení problému, použité metody, splnění stanoveného cíle)

Práce má stavbu odpovídající zásadám psaní výzkumných studií.

Text práce i se seznamem literatury, a s 20 přílohami (z toho otázky polostrukturovaného rozhovoru, informovaný souhlas, a časové osy + obrázky provedené 9 respondenty) má 274 stran.

V **teoretické** části doktorand věnuje důkladnou pozornost klíčovým pojmům disertace – problematice spirituality a náboženství, duševní nemoci obecně a psychóze i afektivním poruchám specificky. V charakteristice teoretických východisek se zabývá přínos L. Wittgensteina, M. Foucaulta a W. Jamese pro řešené téma.

V **teoretické části práce** doktorand kompetentně pojednává o diagnostických kategoriích, které souvisejí s náboženstvím a spiritualitou - jako jsou magické myšlení a magie vůbec, bludy, halucinace, posedlost, konverze a adekvátně interpretuje jejich vztah ke spiritualitě. Mohl též více pozornosti věnovat i té skutečnosti, že do Manuálu psychiatrických diagnóz je zařazen i pojem psychospirituální krize.

Přehled tematizace dosavadních poznatků je dobře strukturovaný a naprosto dostačující pro vlastní výzkum a jeho diskusi. Doktorand si díky tomu vytvořil základnu pro zavedení výzkumných proměnných a pro jejich úlohu v interpretaci výzkumných poznatků.

Ve **výzkumné** části je - jak se sluší a patří – charakterizován cíl výzkumu a jeho design s jasnou charakteristikou výzkumných otázek a hypotéz a zkoumaného vzorku. Pozornost je věnována i etice a podmínkám výzkumu.

Metodologická kapitola obsahuje jasný a i v jiných navazujících výzkumech tématiky použitelný popis metod a technik získávání a zpracování dat. Za adekvátní považují i kvalitativní metodologii.

Jak už jsem uvedl, vidím sílu práce v důmyslném zpracování dosavadních poznatků v dané oblasti, kde je materiál čerpaný z citovaných pramenů dobře strukturován a interpretován včetně námětů, které z dosavadních poznatků plynou.

Oceňuji zde oborově adekvátní i lingvisticky vytríbený rozbor.

Teze o terapeutickém potenciálu spirituality by si zasloužily samostatnou doktorskou práci.

3. Jazyková a grafická úroveň

Vyjádření k uspořádanosti, přehlednosti, formální úpravě a jazykové úrovni)

Práce je stylisticky a kompozičně, i co se gradace informací týče, na kvalitní úrovni. I když text je někde přesný informacemi, ale ty nenarušují možnost adekvátní orientace.

Připomínky k textu (stanovisko k výsledkům disertace a k původnímu konkrétnímu přínosu disertace)

K textu nemám zásadní připomínky. Oceňuji obsáhlost a fundovanost diskuse. Znovu zdůrazňuji kultivovanost zamýšlení nad terminologií a vůbec stylistickou kultivovanost.

4. K diskusi v rámci obhajoby

Je škoda, že autor nevěnoval pozornost mimoreligióznímu významu tématu, neboť už v první třetině 20. stol. se už objevoval pojem spirituality v - např. u G. Chestertona (*Ohromné malčkosti*) nebo Fr. Werfela (*Velká otázka*). Je to málo známé, ale dnes tento námět, který je označován jako ‚laická‘ či ‚sekulární‘ spiritualita začíná být dosti diskutován, a dokonce v psychoterapii je i vážně hodnocen jeho přínos.

- 1) Jak si doktorand představuje dovést získané poznatky do aplikační podoby (např. co se týče námětů pro práci s duevně nemocnými, jak v zařízeních zdravotní péče tak doma.
- 2) Jak by doktorand formuloval jednou či několika větami to nejdůležitější z výzkumu, co by se mělo objevit ve vzdělávacích programech pracovníků zdravotnické a sociální péče, ale i psychologů, lékařů a dalších zdravotníků zabývajících se pacienty s psychickými problémy a s jejich (ne)znalostí úlohy spirituality či závislých na pseudospiritualitě.

Vyjádření k publikacím doktoranda

Disertace i autorovy studie - *Nietzsche a náboženství* (2005), *Duševní nemoc a náboženství* (2008), *Léčebný potenciál náboženství optikou transkulturní psychiatrie a psychologie*. (2009), *Kritická analýza konceptu psychospirituální krize* (2011), *Spiritualita a psychopatologie* (2015) - související s tématem, potvrzují aktuální orientaci autora v oblasti problematiky, a získané poznatky i z nich plynoucí doporučení mohou být v dané oblasti využitelnosti poznatků přínosem.

5. Závěry a doporučení

- 1) V disertaci je patrné důkladné studium současné literatury o vztahu identity, směřování k osobnostní zralosti, o úloze přechodovými rituálů předávanými různými cestami mladým lidem a zejména k reflexi těchto procesů.
- 2) Oceňuji, že doktorand dokázal propojit teoretické studium s empirickým výzkumem, a že posunul vědění o vztahu spirituality a duševních problémů i k dalším významným problémům psychologie osobnosti a zdraví, jako jsou např. přechodové rituály.

- 3) Doporučuji práci vydat knižně po úpravě a vynechání některých – téma rozvádějících odboček – jako odbornou monografii, ale také ji modifikovat do populární formy jako příručku pro pracovníky pomáhajících profesí.
- 4) Autor ve své disertační práci **prokázal** schopnost samostatné tvůrčí práce v daném oboru. Práce **splňuje** požadavky kladené na disertační práce v daném oboru. Práci Mgr. Jiřího Motla **doporučuji** k obhajobě
Navrhuji práci hodnotit jako **výbornou** (A)

Brno, 7. 6. 2016

Prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc.